

به نام خدا

آیا چمن کاری شهری هنوز منطقی است؟ آینده فضای سبز مشهد بدون چمن

چالش آب و بازنگری در الگوی فضای سبز مشهد

در سال های اخیر، بحران کم آبی به یکی از مهم ترین چالش های شهرهای ایران تبدیل شده است. مشهد نیز به عنوان یکی از کلان شهرهای کشور، ناگزیر از بازنگری در شیوه مدیریت فضای سبز خود شده است. یکی از مهم ترین موضوعات در این زمینه، آینده چمن کاری شهری است؛ گیاهی که سال ها نماد فضای سبز شهری بوده اما به دلیل نیاز آبی نسبتاً بالا، اکنون در مرکز بحث های کارشناسی قرار گرفته است.

این پرسش مطرح می شود که آیا حذف کامل چمن می تواند راه حل مناسبی برای مدیریت منابع آب باشد یا باید به دنبال رویکردی متعادل تر بود؟

مشهد به سمت کاهش چمن کاری حرکت کرده است.

مدیریت شهری مشهد طی سال های اخیر سیاست کاهش سطح چمن کاری را در دستور کار قرار داده است. به گفته مسئولان سازمان پارک ها و فضای سبز شهرداری، استفاده از گیاهان پوششی، درختان و درختچه های مقاوم به خشکی و سازگار با اقلیم مشهد به عنوان جایگزین بخش هایی از چمن مورد توجه قرار گرفته است. نمونه عملی این رویکرد را می توان در منطقه دو شهرداری مشهد مشاهده کرد؛ جایی که دو هزار متر مربع از چمن میدان بوعلی حذف و با گونه های مقاوم به خشکی جایگزین شده است. هدف این اقدام، حفظ سرانه فضای سبز در کنار کاهش مصرف آب بوده است.

*مشاهده منبع: روی [لینک](#) کلیک کنید.

این تغییر نشان می دهد که سیاست جدید، حذف فضای سبز نیست؛ بلکه حرکت به سمت فضای سبزی پایدارتر و متناسب با شرایط اقلیمی شهر است.

چرا حذف کامل چمن منطقی نیست؟

با وجود فشارهای ناشی از کم آبی، تقریباً تمامی کارشناسان حاضر در نشست تخصصی سازمان پارک ها و فضای سبز مشهد بر یک نکته تأکید داشته اند: حذف کامل چمن نه ممکن است و نه مطلوب.

*مشاهده منبع: روی [لینک](#) کلیک کنید.

چمن ویژگی هایی دارد که بسیاری از گیاهان جایگزین فاقد آن هستند:

- تحمل بالای تردد و پاخوری
- ایجاد سطحی مناسب برای بازی کودکان و فعالیت‌های خانوادگی
- کاهش گرد و غبار و جذب ذرات معلق
- تولید اکسیژن و بهبود کیفیت محیط شهری
- ایجاد دید باز و افزایش حس امنیت در پارک‌ها
- نقش مهم در زیبایی بصری فضاهای عمومی

به اعتقاد برخی متخصصان، هیچ گیاه پوششی دیگری نمی‌تواند تمام این کارکردها را به‌صورت همزمان تأمین کند. به همین دلیل، حذف کامل چمن می‌تواند بخشی از کارکردهای اجتماعی و زیست‌محیطی پارک‌ها را تضعیف کند.

چمن فقط یک گیاه نیست؛ یک زیرساخت اجتماعی است.

بحث چمن تنها به مصرف آب محدود نمی‌شود. مطالعات مرتبط با فضاهای سبز شهری نشان می‌دهد که پارک‌ها و فضاهای سبز، زیرساخت‌های اجتماعی شهر محسوب می‌شوند. این فضاها علاوه بر زیباسازی شهر، بر سلامت روان، تعاملات اجتماعی، امنیت شهری و کیفیت زندگی شهروندان تأثیر می‌گذارند.

در این میان، چمن به دلیل ایجاد فضاهای باز، قابل استفاده و انعطاف‌پذیر، نقش مهمی در حضور خانواده‌ها، کودکان و بانوان در پارک‌ها ایفا می‌کند. برخی کارشناسان حتی معتقدند که وجود چمن در افزایش احساس امنیت و رونق فعالیت‌های اجتماعی در پارک‌ها مؤثر است.

از این منظر، حذف چمن صرفاً یک تصمیم فنی یا اقتصادی نیست، بلکه می‌تواند پیامدهای فرهنگی و اجتماعی نیز به همراه داشته باشد.

راه حل چیست؟ از حذف کامل تا مدیریت هدفمند

به نظر می‌رسد آینده فضای سبز مشهد نه در حفظ کامل الگوی گذشته و نه در حذف کامل چمن نهفته است. راه حل اصلی، مدیریت بهینه چمن کاری است.

کارشناسان چند راهکار کلیدی را پیشنهاد کرده‌اند:

۱. جانمایی هدفمند چمن

چمن باید در فضاهایی استفاده شود که کارکرد اجتماعی بالایی دارند؛ مانند پارک‌های محله‌ای، فضاهای بازی کودکان و محل‌های تجمع شهروندان. در سایر نقاط می‌توان از گیاهان پوششی و درختچه‌های مقاوم استفاده کرد.

۲. استفاده از گونه‌های کم‌مصرف

بهره‌گیری از گونه‌هایی مانند فستوکا آروندیناسه، بوفالوگراس و برخی چمن‌های فصل گرم می‌تواند مصرف آب را به شکل محسوسی کاهش دهد.

۳. اصلاح روش‌های آبیاری

توسعه آبیاری زیرسطحی، بهبود زهکشی، اصلاح بستر کاشت و کاهش تبخیر از جمله اقداماتی است که مصرف آب را کاهش می‌دهد.

۴. توسعه درختکاری

بسیاری از متخصصان تأکید دارند که در توسعه فضای سبز آینده مشهد، درختان مقاوم به خشکی باید سهم بیشتری داشته باشند؛ زیرا علاوه بر ایجاد سایه، در بهبود اقلیم شهری نیز مؤثرند.

۵. تدوین دستورالعمل تخصصی چمن

یکی از پیشنهادهای مهم کارشناسان، تهیه دستورالعمل جامع برای انتخاب گونه، جانمایی، کاشت، نگهداری و آبیاری چمن است تا از مصرف غیرضروری آب جلوگیری شود.

آینده فضای سبز مشهد؛ باغ ایرانی یا چمن غربی؟

در مطالعات فرهنگی و اجتماعی مرتبط با فضای سبز شهری، بر استفاده از الگوهای بومی همچون باغ ایرانی تأکید شده است. باغ ایرانی با ترکیب هوشمندانه آب، درخت، سایه و پوشش گیاهی متنوع، می‌تواند الگویی مناسب برای شهرهای کم‌آب ایران باشد.

شاید آینده فضای سبز مشهد نه در چمن‌کاری گسترده به سبک گذشته و نه در حذف کامل آن، بلکه در تلفیق چمن‌کاری، درختان بومی، گیاهان پوششی و الگوهای باغ ایرانی شکل بگیرد.

نتیجه‌گیری

پرسش «آیا چمن‌کاری شهری هنوز منطقی است؟» پاسخ ساده‌ای ندارد. شواهد و نظرات کارشناسان نشان می‌دهد که حذف کامل چمن در مشهد نه از نظر فنی امکان‌پذیر است و نه از نظر اجتماعی مطلوب. چمن همچنان نقش مهمی در زیبایی، امنیت، سلامت محیطی و کیفیت زندگی شهروندان دارد.

اما در عین حال، ادامه چمن‌کاری گسترده با الگوی گذشته نیز با واقعیت کم‌آبی سازگار نیست. آینده فضای سبز مشهد در گرو یک تغییر پارادایم است: «کاهش چمن در فضاهای غیرضروری و حفظ هدفمند آن در فضاهای اجتماعی مهم.» بنابراین، آینده موفق فضای سبز مشهد را باید در یک جمله خلاصه کرد: **نه حذف کامل چمن، نه تداوم بی‌قید و شرط آن؛ بلکه مدیریت و بهینه‌سازی و اقلیم‌محوری در فضای سبز شهری.**